

AM I A MARXIST AYNI ANLAMA GELMEK ÜZERE AM I A MATERIALİST

Yalçın Küçük

Kendi kendimle tartışmak istiyorum, başlık buna işaret ediyor, peki, “ben bir marksist miyim”, doğrusu, başlarken bilmiyorum. Tabii, materyalizmden ayırmak mümkün değil, o halde aynı soruyu tekrarlayabiliyoruz, “ben bir materyalist miyim”, tartışmanın başındayız ve bana göre, nerede ise aynı sorudurlar. Demek, aynı anlama gelmek üzere iki soru ile hareket ediyoruz.

Güzel, bir referans bandına ihtiyaç duyabiliriz, band veya çizgi, tartışmanın içindedir. Peki, Marx’ı “Holy Family”, “Kutsal Aile”si uygundur, diyebiliyorum; “Genç Marx” dönemi de sayıyorlar ki Engels ile beraber ve Engels’in olduğu her yerde daha açıklık buluyoruz. Alıyorum.

“But just as Feuerbach is the representative of materialism coinciding humanism in the theoretical domain, French and English socialism and communism represent materialism coinciding with humanism in the practical domain.”

Şöyle not ve analiz edebiliyorum, materyalizme bir sistem olarak bakılıyor, salt bir “mantık” olmaktan ötededir. Teorik planda hümanizme ve pratik planda ise sosyalizm ve komünizme çıkmaktadır.¹ Hümanizm teorik ve Komünizm ise pratik hali ya da aşaması olmaktadır. Güzel, anlaşılıyor, yalnız bir de şu noktayı fark ediyoruz, “sosyalizm” ve “komünizm” birbirinden ayrılmıyorlar ve zaman zaman ayrı isimler olarak çıkıyorlar. Ayrılığın tarihsel ve politik nedenleri olmalıdır ve vardır.

Eklenecek ise şudur, ayırma daha çok Rusya Marksizmi’nde görülmektedir ve hatta iki aşama olarak telakki edilmektedir. Ancak bu ayırmanın teorik dayanağını hiçbir zaman göremiyoruz; daha çok Rusya’da sosyalizmin kuruluşunun pratik zorlamalarından birisi olarak değerlendirmek durumundayız. Tartışmaya çok açıktır ve bunları ve son ekleme olan “sosyal demokrat” adını zaman zaman tartışmaktan da geri kalmıyoruz.

* * *

¹ Karl Marx-Frederick Engels, Collected Works, Vol. 4, 1844-1845, p. 125. Çok zorunlu olmadıkça kaynak göstermek istemiyorum. Burada gerekmektedir.

İnönü Zaferi'nin Yokluğu Teoremi

Bir gün bir panelde katılımcı idim, Profesör Sadun Aren ile yan yana idik, ne ile meşgul olduğumu sordular, hep araştırma üzerindeydim, bilirler, “İnönü Zaferi'nin olmadığını kanıtlamaya çalışıyorum” demiştim, çok şaşırmıştı, yüzünden okumuştum. Ama ben buna şaşırmadım, sıkça rastlıyorum.

Beni hep düşünülme soruları formüle eden, peşinde koşan, sonunda ikna edici cevaplar bulabilen birisi olarak tanıyorlar; dolayısıyla önce şaşıyorlar ve sonra yeniden şaşırmaya hazırlanıyorlar. Bunu da not ediyorum.

* * *

Önce “manyak” derler ve sonra “bunu herkes biliyor” ile devam ederler, ikincisi bir tür kabuldür. Beni tatmin eden analitik cevaplara ulaştınca, bense, “ne kadar basit ve ne kadar doğal” diyorum, bundan ibarettir. Bu da doğal olanın son derece basit olmasından ve doğrunun gerçekçi niteliğinden kaynaklanmaktadır. Şöyle de söyleyebiliriz, materyalizm realizme bir yoldur ve tek yoldur.

* * *

Sorunun ortaya çıkışı da maddecidir, böyle devam ediyorum; iki aşamada açıklamak istiyorum. İlki son derece pratik, pek biliniyor ama tekrarlamak gereğini duyuyorum. Dünyada bir usuldür ve her üniversitede olan kırtasiye satışında gerekli malzemeyi bulabiliyoruz, hepsinde kart satılmaktadır. Kartlar boy boydurlar ve benim tercih ettiklerim A-4'ün yarısı kadar olup standarttır. Ben, notları mümkün oldukça uzunca ve mutlaka özetlemeden alıyorum. Çünkü özet anlaktır, o anda akılda kalan gözlemlerle belirlenmektedir, değişebilmektedir. Kart seçimi aklımızdaki problemlerle sınırlıdır ancak başka bir zamanda, aynı maddede başka bir işaret görebiliyoruz; madde aynı olsa da, bakışımız daha çeşitlidir, biliyorum.

* * *

Peki, arada “hoş” bir kart okumak istiyorum. Bir gün ve sonra yirmi gün, o zaman 2 No'lu Cezaevi'nde idim, terörle mücadele şubesinin üç polisi geldiler, oda tertiplediler, beni zapt ederken bütün kartlarımı alıp terör şubesine götürmüşler ve şimdi iş var. Eskiden yapmıyorlardı, kartlarımı terörist saymıyorlardı, çok sıkışmışlar, dardadırlar, “suç arıyorlar”, yalnız sıkışma nedeniyle önemli bir noktayı unutmuşlar, ya avukatım ya ben hepsinin üzerine imza atmak durumundayız; bu delilin kabulü anlamındadır. Kartlarda “parafe” eksikliği var.

Çocuklar misli sevdiğimi hatırlıyorum, kartlarım çoktu, tam yirmi gün “tam mesai” imza attım ama her bir kartı önce okuyordum. Her dilden varlar, “sevgili”, yoktular ve çıktılar, otuz binden fazladır. Arada okuduklarım oluyordu, sanki hapiste değildim ve çılgınlık atıyordum, “ne güzel kart” diyordum, “benim kartlarım”, içlerinde kırk yıllık olanlar çokturlar. Bulundular, bulunanlar

elli yıllık emeğimdir; bunlar tarihten ve sosyal bilimlerden seçilmiş maddelerdir. Severeğim imzalıyordum, kavuşma sevgisidir.

* * *

Bu kadar çok olmasının da iki nedeni olabilir, her araştırma için yapıyorum ve daha doğrusu hep "kart çıkartıyorum" ve atmıyorum. Sanki kıymetli taşlar ve hep saklıyorum. Belki şunu da eklemem yerindedir, tabii kendim için "ansiklopedik" diyemem, ancak merakım öyledir, çok çeşitli alanlara uzanabilmektedir. Bir şans ve imkanım da şu, cezaevlerinde daha çok "kart yapabiliyorum" ve cezaevi zamanları için ise fazla sıkıntı olmuyor; bu meselede şanslıyım diyebiliyorum.

İşte burada, Engels'in bir tespitini aktarmanın zamanıdır ve şudur: "A certain amount of natural and historical material must be collected before there can be any critical analysis, comparison, and arrangement in classes, orders and species."² Araştırma mı, toplanmış materyali ya da yapılmış gözlemi, modern zamanlarda, çıkarılmış kartları, eleştirel açıdan analiz etmek ve karşılaştırıp tasnif etmektir. Bunun için ise, önce "a certain amount", belli miktarda gözlem ya da kart toplanmış olmalıdır; Engels'ten bu işareti alıyoruz.

Peki, "belli bir miktar" ne demektir; bu pek gereksiz soruyu özellikle formüle ettiğimi ifade etmek durumundayım. Ve cevabım şudur, matematik bir karşılığı yoktur, ancak "iks" ekseninde zaman varsa, toplanan kartlar logaritmik bir eğri çiziyorlar; zaman ilerledikçe daha az kart geliyor, gözlemlerin veriminin düştüğünü hissedebiliriz. Burada isek ve öyleyse, artık muhakeme durumundayız ve geçiş sezgiseldir.

* * *

Tasnif mi, en önemli iştir, zor ve zaman alıcı, ancak pek çok yaratıcıdır. Çok heyecan verici olduğunu biliyoruz. Ve ben, Çerkez Ethem'in "ihaneti seçtiğini", Mustafa Suphi'nin sanki ölmek için Türkiye'ye geldiğini kaydeden kartları yan yana getirdiğimde pek çok şaşırmıştım. Bunu hiç duymamış ve okumamıştım, hep "ayrı ayrı kitaplarda yazıldılar", dağlar kadar uzaktılar ve şimdi sevgililer kadar birbirlerine sokulmuş haldeler. Bu kadarla da kalmıyor ve bir de, "Birinci İnönü Zaferi" kartı, bunların üzerine biniyordu, peşlerindedir ve izlemektedir.

* * *

Bulmak şaşırmaştır, Arşimed'ten öğrenmiş durumdayız. Başka şaşırana oldu mu, sanmıyorum; duyardık. Madde parçalıdır ve idealizm için maddenin parçalı olması, nerede ise şarttır.

² F. Engels, Anti-Dühring, Progress Publishers, Moscow, 1969, p. 31.

Materyalizmin Felsefi Tarihçesi

Devam etmeden önce Kutsal Aile'den çok kısa alıntılar yapmayı yararlı görüyorum, "materialism is the natural-born son of Great Britain", bunu materyalizmin, Büyük Britanya'nın doğal doğumla dünyaya gelmiş çocuğu olduğu şeklinde anlıyoruz, ve doğaldır. Büyük Britanya deneye ve bilginin deney ile elde edilmesine eğilimli bir ülkedir ki hep biliyoruz.

Şöyle sürdürebiliriz, "The real progenitor of English materialism and all modern experimental science is Bacon", Francois Bacon İngiliz materyalizminin ve deneysel bilimin atası sayılmaktadır. Ancak Bacon'da pek dinsel olmasa da, teist önyargılar vardı; Hobbes, Bacon'ın sürdürücüsü olmakla beraber, "shattered the theistic prejudices of Baconian materialism", bu teistik eğilimleri kırdı ve parçaladı, materyalizmi bir tür laisazyona tabi tutuyordu.

Aynı yerde bir de şu soru ile karşılaşılıyor, "is Locke, perhaps, a disciple of Spinoza", Locke'un Spinoza'nın tilmizi olup olmadığı sorulmaktadır ve Marx ile Engels soruyorlar. Locke, 1632-1704, bilgi teorisinde ve bilim felsefesinde önemli bir adamdır ve Spinoza da dinlerden Tanrı'yı çıkaran filozoftur. "Tanrı, doğa'dır" demektir. Güzel, aynı yerde bir de şunu okuyabiliyoruz: "There are two trends in French materialism; one traces its origin to Descartes, the other to Locke. The latter is mainly a French development and leads directly to socialism." Alıntıları tamamlamış oluyorum, Fransız materyalizminin bir kökünde Descartes varsa, ikincisinde, İngiliz olmasına karşın Fransa'da daha çok takipçi bulan Locke vardır. Ve Locke'a dayalı materyalizm, leads directly to socialism, doğrudan sosyalizme çıkmaktadır. Buraya gelmiş oluyorum.

* * *

Marx ve Engels bunları ileri sürüyorlar, ancak bu tezlerini oluştururken gözlerinin önünde Voltaire'in, 1694-1778, olması mümkün çünkü Voltaire, çağında ve her zaman göz kamaştırıcı bir aydın olmuştur. Nitekim, Alain Minc de pek yeni "Aydınların Bir Siyasal Tarihi" nam çalışmasında, "Voltaire ouvre la lignée de l'intellectuel en majesté: Hugo et Sartre seront, de ce point de vue, ses successeurs"* demektir. Şöyle çevirebiliriz, Fransa'da "Voltaire en görkemli aydınların soy ağacını başlatan entelektüeldir", ve Minc, ayrıca, Voltaire için "Le contre-roi", ben bunu iyi anlamda alıyorum, "öteki-kral" tabirini de layık görebiliyor. Demek ki Fransa'da aydınlar bir krallık ve aynı zamanda "parti" kabiliyet ve gücünde oldular. Hugo ile devam ediyor ve belki de Sartre ile sona ermiştir.** O halde Marx ve Engels'in abartılı dilini anlayabiliyoruz.

* * *

Ansiklopedik tarih diyebiliriz ve şu tespiti okuyoruz: “Le système Voltarien est fondé sur une conception matérialiste et empiriste”.*** Öğreniyoruz, Volteryen sistemin temelinde insan kavramı var, materyalist ve empirisist; Bastille’de hapis yattı, İngiltere’ye kaçtı, İngiltere’nin ruhunu keşfetti ve büyük aşklar yaşadı, deneyci ve maddeci olarak hatırlıyoruz. Aşkları da içindedir.

* * *

Bunlar, Marx ve Engels için mutlak gerekli “apologia” yerinedir. Ve aynı yerden alıyorum, Fransızlar’ın on sekizinci yüzyıl büyük materyalistlerinden D’Holbach için şunu da okuyoruz: “D’Holbach est un matérialist. Pour lui tout est matière, y compris ce qu’on appelle l’âme. La matière est mouvement, le monde est éternel et Dieu n’existe pas”. Bu kadar, bir, Tanrı yoktur ve iki, her şey maddedir, üç, ruh dahil ve tabii D’Holbach materyalist ve empirisist tarif edilmektedir. Güzel, devam edebilirim.

Bir diğer pek etkili materyalist ise La Mettrie idi, en önemli kitabının, “l’Histoire naturelle de l’âme”, “Ruhun Doğal Tarihi” olduğunu biliyoruz; Paris Parlamentosu yakılmasına karar vermişti, karar kitabının yakılması hakkındaydı ama yine de kaçtı. Gittiği Hollanda’da “l’Homme Machine”, Makine-Adam’ı çıkardı ve insanı makine olarak analiz ediyordu. Kovuldu; Fransız materyalistleri, materyalizmlerini işte böyle yazdılar ve çizdiler.

* * *

Öyleyse Fransız materyalizminin, İngiliz materyalizmine, en azından yükselirken, letafet ve belagat ekecek kabiliyette olduklarını anlayabiliyoruz. Ve burada duruyoruz.

* A. Minc, Une Historie Politique Des Intellectuels, Paris, 2010, pp. 24-33.

** Türk entelektüellerinin, en majesté, seceresini Namık Kemal ile başlatıyorum ve tekraren not ediyorum.

*** J. De Viguerie, Histoire et Dictionnaire du Temps des Lumières, 1715-1789, Paris, 1995, p. 1448.

Şöyle de söyleyebilirim, bir, Çerkez Ethem çok zaman Kurtuluş Savaşı’nın bir dipnotu olarak ele alınıyordu ve iki, Mustafa Suphi’nin öldürülmesi ise, özellikle “sol” tarihte, daha çok yakın zamanlarda, “gayri resmi” tarihte ve Komünist Partisi rivayetlerinde geçiyordu. “İnönü Zaferi” ise Milli Tarih’in en önemli parçasıdır. Birbirinden ayırıyorlar.

Fakat madde kartlara yazılınca ve kartlar çok sistematik şekilde taranıp analiz edildiğinde, en azından zaman planında, bu üç maddenin tek olduklarını görebiliyorduk. Bir bütün olmaları ihtimali çok yüksektir.

* * *

İkinci noktaya geliyorum ve bu "ben materyalist miyim" sorusu ile ilgilidir ve şunu öneriyorum: Bir materyalist ya da aynı anlama gelmek üzere bir marksist tesadüfe hiç inanmaz ve ben de hiç inanmıyorum. Bu nedenle de Stalin'in sık sık telaffuz ettiği bir ibareyi sık sık tekrarlıyorum; eta li sluçaynı tavarışı, eta ni sluçaynı tavarışı, çok çok basittir ve Stalin'in bir tür halk dilini ve basit mantığını yansıtmaktadır. Bu bir tesadüf mü yoldaşlar, hayır yoldaşlar tesadüf değildir; Stalin, tesadüf olmadığını ileri sürmektedir. Entelektüel ve felsefi planda ise ben tesadüf'ün varlığına inanmakta güçlük çekenlerin arasında yer alıyorum. Bana göre tesadüf, henüz açıklanamayan ilişkiler ya da beraberliklerdir.

* * *

Materyalist maddenin diline güvenen canlıdır.

* * *

Bunun anlamı şudur: Ethem Vakası ve Suphi Vakası ile "Zafer" Vakası arasında bir bağ vardır ve mutlaka açıklanmalıdır. Ve ben bunu bulmak zorundayım; problemi formüle etmiş oluyorum.

* * *

Şöyle sürdürebilirim, insan aklı "assosiasyona" eğilimlidir ve o kadar öyle ki, biz iktisat derslerimizde sık sık "false association" uyarılarında bulunmak zorunda kalırız, istatistikçilerin sendromudur. Memur maaşlarının artışı ile sarhoşların çoğalması arasında bir yüksek korelasyon katsayısı buldukları zaman birincisini diğerinin nedeni olarak açıklıyorlar. Buna "false association" diyoruz ve saçmadır. Ama istatistik tekniklerinin "yalan" söyletmeye çok imkanlı olduğunu bilmeyenler sıklıkla yapıyorlar.

Ancak Ethem'in Yunanistan'a sığınması, bizim açımızdan, bir ölüm idi ve Suphi gerçekten ölmüştü. İkisi de olumsuzluk yüklüdür; üçüncüsüne de olumsuzluk yükleyecek miyiz, zor bir durumdayız. İlaveten, insan aklının bu bir araya getirme ve hatta "association of ideas" eğiliminden pek rahatlık duymadığını açıklıkla söyleyebiliyorum. Ama yapıyoruz ve insanoğlunun en harika icatlarından birisi olan dilin serüvenlerinden biliyoruz; insan olarak kolay olana yatkınız. Aç kaldığımızda ve yiyecek bulamıyorsak, kendimizi yemeye başlarız ve vücudumuzun yağlarını yiyeceğimizi düşünürüz; hayır, yağ yemek zordur. Karaciğerimizi, eklemelerimizin etrafındaki kıkırdakları yeriz, çok kolaydır. Kolay olanı biliyoruz ve seviyoruz.

Doğaldır, her devrim, içinden çıktığı düzeni, "à demi faite", yarı yarıya içinden çıkmış olsa da mahkum etmek eğilimindedir. Bu da nerede ise yasadır, anlayabiliriz ancak Jön-Türkler ile İttihat ve Terakki'yi bilgisiz saymak, gerçekçi olmaktan çok uzaktır; İttihat ve Terakki büyük bir politika okuludur. Hem oyunlar repertuarı çok zengin idi ve hem de kadro ile aktörlerinin sınıfı tercihleri çok kuvvetlidir. Mustafa Kemal ile Enver, aynı okulun nüanslı iki parlak öğrenci-

siydiler ve birbirine, her adımda, mahir oyunlar tertipletiler. Ne yazık, bir araya gelmeleri imkansız idi ve imkansızdır. Şimdi burada, sözcüğü iyi anlamda kullanıyorum, ütopyaya ayrıca düşkünlüğüm var, Marx'ın lafzi planda ütopya kötulemelerinden ayırım, Enver hayalci ve Musfata Kemal temkinliytiler. Sıfatlarının başlarına "aşırı" sözcüğünün konmasına da bir itirazım yoktur. Yolları ayrılmıştır, birlikte olmadılar.

Bir, baştan itibaren güçlü bir sınıfı tercihi düşünebiliriz. İki, seçim varsa, tasfiye vardır. Üç, kadroların az değil çok olduğu daha güçlü bir postüladır. Dört, tasfiyeler tarihidir. Örnek vermeyi sevmiyorum ve ama Nazım Hikmet'i örnek değil "edebiyat" sayabiliriz. Kurtuluş Savaşı'nın kapısından kovulmuştur. Beş, bu tarih, aşırı bir idealizm ile yazılmıştır. Altı, yazılmamıştır, anlamındadır. Yedi, deniyoruz.

* * *

Materyalizm zorunlulukların bilimidir.

Tasfiye zorunludur. Şaşırtıcı olan bu kadar erken ve hızlı yapılmasıdır. Bu da, kazanan tarafın gerçekliği çok büyük bir netlikle görebildiklerinin işareti olmaktadır. Şu da eklenebilir, herhalde, Garb'ın "tampon" devlet ihtiyacını da gördüler. Oyunlarını titizlikle ve güvenle oynadılar.

Yalnız tek başına tasfiye yeterli olmaktan uzaktır. Çünkü o tarihlerde halk pek moralsizdi, savaşmak istemiyordu ve her yer savaş kaçakları ile doluydu, İstiklal Mahkemeleri bu maksatla kurulmuştu ve biliyoruz. Bu nedenle Rusya'dan gelecek olan her türlü yardım, büyük bir ümit ve moral kaynağı idi ve ortadan kalkışının boşluğunun doldurulması gerekiyordu, ihtiyaçtır. Ethem ise bir güç ve bir efsanedir. Ankara'ya geldiğinde Mustafa Kemal istasyonda karşılıyordu; gerekli hürmetin gösterildiğini anlıyoruz. Hürmet, sanki bir zorunluluktur. İkisi de, Ethem sosyalizan-partizan ve Suphi, komünizan, artık yokturlar.

Tekrarlıyorum, Ethem ile Suphi'nin tarihten çıkışları, nerede ise aynı zamanda ve ay içinde gerçekleşti; ayrı tarihleri ve böylece maddeleri birleştirmeyi, çalışma yöntemime borçluyuz. Çıkışları büyük bir boşluktur ve işte tam bu sırada, bu büyük boşluğu "Birinci İnönü Zaferi" doldurmaktadır. Ve buna inanmamız pek zordur. Beş taş oynamıyoruz ve kuruluş tarihimizi oynuyoruz.

Ayrıca Tanrı'nın Kemal, İsmet, Kazım Paşaları bu kadar çok sevdiğine inanamayız. Kaldı ki, Şark'a doğru ciddi bir taarruz önemli hazırlık gerektirmektedir ve erkendir. O halde, İnönü Ovası'nda bir savaş gerçek dışıdır ve "zafer", İngilizce bir "make-up" değerindedir. Bu "zafer", maddeye çok aykırıdır ve buraya gelmiş oluyoruz.

İlaveten, Yahudiler'in ve Müslümanlar'ın Allahları pek çok sevgisizdir. Hiç vermezler ve hep isterler. Öyle ve bizde "Allah'ın sevgili kulu" daha çok, alay ve inanamazlık içermektedir. Hatırlamak durumundayız.

* * *

Güzel, peki, materyalizm mi, kör gözleri açmaktır ve bizler için görmediklerimizi görmektir. Burada da böyle oldu, “gelmiş olduğumuz yere” geldiğimiz zaman her yer işaret doldu, “Ü-İnönü Zaferi” yazıyordu, yoktur. İnönü Zaferi'nin yokluğuna bu şekilde ulaşıyoruz.

Ne yapmalıyız, bu aşamada, daha önce okuduğumuz kaynakları yeniden ele alıyoruz ve bize gülüyorlar, yer yer örtülü yazmışlar ve çok zaman alayın arkasına gizlenmişler ama yok olduğunu yazmışlar. Muhammed'de yoktur, Musa'da ve İsa'da vardılar, parmaklarını dokundururlar ve kör gözleri açarlar; demek ki materyalizmi, kaim-makam, konuşma dilinde “kaymakam” diyoruz, sayabiliriz.

Harp Tarihi ciltlerini kaynak biliyorum, genellikle beklenenden çok daha fazla gerçekçidirler. Bir büyük zaafı var, doğruların çoğu “görünmez mürekkeple” yazılmışlardır. Şunu söylemek istiyorum, doğruyu görebilmek için önceden bilmek şarttır. Ve Harp Tarihi Başkanlığı tarafından yazılı ve basılı Kurtuluş Savaşı tarihinde, “Birinci İnönü Zaferi” yoktur, yerine bir çoban öyküsü var, öyküdür ve doğrudur, yazanlar muhtemelen emekli albaydılar ve zaman zaman tarih profesörlerinden daha dürüsttüler.

* * *

Peki, neler ekleyebiliyoruz, bu da çok önemli bir sorudur. Böyle bir soruyu formüle etmekle birlikte, cevap vermek istediğimi de not etmek istiyorum. İki nokta ile yetiniyorum, bir, Nutuk'un yazılıp okumasının, İstiklal Mahkemeleleri'nin 1925-1926 mesaisinin arkasına bırakılmasını, bu Mahkemeler'in çalıştırılmasının insani planda çok haksız ve tarih açısından çok zorunlu görüyorum, isabetli olmuştur. Aksini söyleyebilecekler ya artık yokturlar, ya da susmaya mahkumdurlar.

Bir teşekkürüm var, T. Erdoğan'ın kendisini kabul ettiremedi, reddiye yaygındır, ancak ben “Mustafa Kemal” adını daha çok seviyordum, bizi çocukluğumuza çevirdi, “Atatürk” adını da yeniden seviyoruz; bu şekilde ilk ve son teşekkürümü de yazıyorum. İkinci nokta, Atatürk'ün, beğenmeyenleri tarafından da sevilmesi üzerindedir ve “Cumhuriyet” de hep “untouchable” sayılmıştır. Bu sözcük, hem “kutsal” ve hem de “dokunulamaz” anlamındadır.

Eğer bugün hâlâ Esad Paşa'nın anılarını okuyamıyorsak, Paşa'nın Ailesi'nin yayımlamasına izin vermemesi nedeniyledir. Esad bir kahramandı, kardeşi Vehbi Paşa da, Çanakkale Savaşları'nda Umum Komutan'dır, Mustafa Kemal Paşa'nın önüne yazılmak istememektedir. Güzel ve böyle insanların az olmadıklarını biliyoruz, kayıt düşünüyorum.

İlaveten Rıza Nur'dan söz edebilirim, “Türkiye Cumhuriyeti” adının mucidi-dir ve öte yandan Mustafa Kemal'in acımasız bir muhalifi olarak biliyoruz. Güzel, ancak başka bir yerde Nur'un benzer ölçüsüz sözleri eşine ve hatta kendisine de yöneltmiş olduğunu ve bunların çıkarılması halinde Rıza Nur'un da “kemalist” kabul edilebileceğini not etmiş ve ileri sürmüştüm. İki gerekçemiz var, birisi,

Kuruluş'ta büyük hizmetleri mevcuttur ve ikincisi, "kemalizm" bir hareket bir ekol adıdır ve Kemal "eponym"dir. Kemalistler çokturlar.

Doktor, anılarını yayınlama tarihi olarak, belleğim beni yanıltmıyorsa, bu dünyadan ayrılışından çok sonralarını ve altmışlı yılları seçmişti ve bunun gerçekleşmesi için de çok ciddi önlemler almıştı, malumlarımızdır. Seçtiği yıllarda Cumhuriyet'in "emin" ve "halk ellerinde" olacağına güvenmektedir³; kendisinden daha çok, Cumhuriyet'i düşünüyor ve ihtimam göstermektedir.

Çok hoş, "eşsiz" nitelenmiştir, bir hareket olarak görülmemiş ve bir kişiye bağlanmıştır, "tekrarlanamaz" ve "mucize" tarif edilmiştir, dolayısıyla, korunma içgüdüsünden yoksun, ayrıca zayıf bırakılmıştır. Buna hep karşı durmak istedim ve etkisiz kaldığım aşıkardır.

* * *

Belki de şöyle söyleyebiliriz, a, kurucular kuruluştan emindiler. b, Kolay kurulduğunu kimseler bilemediler. Bu yokluk teoremi bütün taşları oynatmak zordur.

Hamidizm ile Kemalizm Yakınlığı

Bu paradigmanın beni ilk çarptığı gün ve günleri unutmuyorum; "çarpmak" fiili yerindedir, ancak "itmek" de olabilir, beni yazı masasından günlerce itmişti, kaçıyordum; sanki bir günden uzaklaşmak istiyordum, geliyordum, yazmak için oturmuyordum, "yazmak günah işlemektir", bu düşüncedeydim. Kemalizm ve Marksizm'den sapma ihtimal ve tehlikesi, bir kuşak var ki, bu kuşak için kabustur. İtiraf ediyorum ve bu tür kabusları yaşamış olduğum için pek mutluyum.

Aydın'ız ve hem mücadele etmek istiyoruz ve hem de aydın olarak sürmek istiyoruz. Aydın olmanın çok riskli olduğu bir dönemimiz var.

* * *

Neden oldu, nasıl çarptı, bunu söyleyebilecek durumda değilim, çünkü bilmiyorum. Ancak bilince çıkmamış olsa da, büyük deviation'lar varsayabiliriz, normal dışı ve beklenenlere uymayan olgulara sapma diyoruz. Madde şudur, 31 Mart önce gerici bir isyan ve sonra müthiş bir iç savaş olmuştu, "despot" sultanı normalen halletmediler. Ve Ayastefanos'ta, yasalarda yeri olmayan bir "Meclis-i Milli" toplayıp Yıldız Sarayı'na şöhretlerden meydana gelen bir heyet gönderecek tahttan uzaklaştırdılar. Kayıtlarda şunlar bulunuyor, İttihat ve Terakki ile arada büyük bir husumet kabul ediliyordu, Büyük Şair, Ermeniler'in başarısız bir

³ "İç Savaşlar" da yazılmamış ve hatta ilan edilmemişlerdir. 1806-1826, Tanzimat ile, 1906-1926, Cumhuriyet'le sona erdiler ve 1966-1996, Üçüncü "Büyük İç Savaş" dönemi yazmıştım. Bu dönemde Cumhuriyet acımasız saldırıların hedefi oldu, önce tahmin ediyor ve sonra görüyordum. İç Savaşlar sönerler ve alevlenirler, içindediriz.

suikast teşebbüsünü, hedefin kaçırılması nedeniyle, büyük üzüntü ile yazıyordu. Ancak Büyük Sadrazam Talat Paşa cenazesinde “hüngür hüngür” ağlıyordu, beni çok düşündürdükleri mutlak. Bizde çok büyük değeri olmakla birlikte bir-iki kusuru olanlar için söylenir, “incir ağacına asıp altında ağlamak gerek” ve işte öyle yaptılar. Fark etmişim, muhtemelen, bilinç altında sıkıştıyordum.

* * *

Bu adla, “Aforizmalar”, bir kitabım mevcut, içindekiler tarihsizdirler, doğal, 1980’li yıllara ait olanlarını görüyoruz ve biri işte şudur: “Kapitalizme aşırı övgülerle dolu ‘Komünist Manifesto’, benim için artık bir tarihsel belgedir. Ve ayrıca kapitalizmin tasarımı ve teorisi, özellikle sol olanı, artık pratikle çelişmektedir. Bugünün pratiğine ‘tekeliyet’ tasarımı ile bakmayı öneriyorum.”⁴ Şimdi daha açık ifade edebiliyorum, “Komünist Manifesto” belgesinin dünyanın emekçilerini heyecanlandırmasını anlıyorum, yalnız, aydınların önemsemelerini anlamıyorum. Ben başından itibaren kapitalizme aşırı övgüler düzmüş, Fransız Bastiat’ına benzetiyorum. Bu ‘tekeliyet’ görüşüm hiç değişmedi ve Manifesto’dan söz eden yazım, herhalde yoktur. Şimdi görüşümü teyit ediyorum.

Profesör Furet, Fransız Komünist Partisi’nin önde gelen düşünürlerinden birisi idi ve sonra “dönek” oldu, okuyorum ve bu türü de incelemek usulümdür. Döndükten sonra yazdıkları arasında şunu da bulabiliyoruz: “Il offre de quoi plaire aux esprits savants comme aux esprits simples selon qu’on lit Capital ou le Manifeste”.⁵ Marx için hem “bilgin” kafalara, “savant” ki ben burada “bilgili” demeyi seçiyorum, hem de basit kafalara hitap etmesini biliyor, demektedir ve savan olanlara “Kapital”, basit, henüz “kültive” olmamışlara da “Komünist Manifesto” var, böyle tamamlıyor. Güzel bir formülasyon, benim düşüncelerime yakındır, tekrarlıyorum.

* * *

Marx’ın Engels ile birlikte yazdıkları Komünist Manifesto’nun yayınlanmasından birkaç ay sonra, aynı yılda, 1848, “48 İhtilalleri” başladı ki Renan bunlar için “Le printemps des peuples” tabirini kullanmıştı, “Halkların Baharı” ve böylece ileri açılan halk hareketlerine “bahar” denmeye başlamış oluyordu. Büyük bir başlangıçtı, fırtınalar esiyor, tüm tepeleri ya siliyor ya da aşırıyordu ancak belki de Avrupa’da devrimler çağının sonudur. Tabii Komün ve Communard’lar da var ancak Paris Komünü’nün dersi çok büyük yalnız alanı dardır. Kalan adıdır; 48’liler Quarant Huitards, bunlar arasındadır. 68’liler ise bir miras ve bir devrimdir.

Komünist Manifesto’yu yazdılar ancak Marx hemen gelen Devrim’den uzak durdu, daha sonra pek eleştirdi ve pek de “devrim” saymadığını biliyoruz. Marx’ın devrimleri “erken” bulduğunu söyleyebiliyoruz.

⁴ Yalçın Küçük, Aforizmalar, Ankara, 2008, s. 203.

⁵ François Furet, Le Passé d’une illusion: Essai sur l’idée communiste au XXe siècle, Paris, 1995, p. 41.

Burada görebildiğim şudur, Marx devrim dinamiğinde en büyük rolü çelişkiye, contradiction, veriyor ki normaldir. Sanki herhangi bir gelişme veya hareket çelişki doğuruyor veya içeriyordu, ileriye kapı açmaktadır ve burada son derece isabetlidir. Burada “we are all marxists”, biz hepimiz marksistiz.

Peki, eksiklik nerede, bu soruya cevabı verebiliyoruz, Marx’ta çelişkinin büyümesine, burada belki de “olgunlaşma” sözcüğü daha uygundur, bir eğilim görüyoruz ve bu, benden pek uzaktır. Marx kapitalistlerin, istenirse kapitalizm, diyebiliriz, politik oldukları gerçeğini ihmal etmektedir, bu nedenle hep beklemekten yanadır. Hoş, Lenin bu anlamda marksist değildir ve bana gelince on the question of the maturity, I am not a marxist, bunu yazabiliyorum.

Tocqueville, 1848 Baharı’nı hem devrim girişimi ve hem de sosyalist görmektedir ki, ben de burada duruyorum. İlaveten, geçerken not ediyorum, Tocqueville kapitalizmin çabuklukla “dine dönme” halini de açıklıyor, Marx’ta yoktur, ben de hep bunu ileri sürüyorum. Şunu da kaydedelim, Komünist Manifesto’nun bir imanlı okuyucusu, kapitalist düzenlerde “dine dönüş” olgusunu hem anlayamaz ve hem de anlatamaz, göremez ki, böyle bir açıklığa ulaşmış oluyoruz.

Din yönetim içindir. Musa, Mısır’dan çıktığı an, yönetmekle yükümlü bir halkı olunca derhal bir “din” buldu, yönetimi pek çok kolaylaştıran bir icattır. Diğer taraftan, hadis kitaplarını incelediğimiz zaman her yönetim sorununu tespit eder etmez bir ayet düştüğünü görüyoruz. Burada bir şaşmazlıkla karşı karşıya geliyoruz ve melekler, hiçbir halde gecikmiyorlar. Demek ki, tekrarlıyorum, dinler yönetim içindedirler ve cumhuriyetler kapitalizme ulaşıncı, devrimlerin irreligiosity coşkusu çabuk sönüyor ya da söndürülüyor, “dine dönüş” yerini almaktadır. Tocqueville burada çok açık ve öndedir. Güzel, Marx’ın Tocqueville’i bildiği ve okuduğunu da biliyoruz ve ben Tocqueville’nin sosyalist olmadığını ekliyorum.

* * *

Tocqueville’in “L’Ancien Régime et la Révolution” kitabı pek değerlidir, Fransız Devrimi’ne yeni bir bakış getiriyor. Kitabın 1967 edisyonuna, çok yararlı ve uzun bir giriş eklenmiş, burada öğreniyoruz, “Edebiyat Tarihçisi” Gustave Lanson 1912 yılında, “L’Ancien Régime” eserini değerlendirirken şunları da kaydediyor: “Tocqueville, plus philosophe en restant strictement historien, se contente d’établir la continuité du développement de nos institutions et de nos mœurs; la Révolution s’est faite en 1789, parce qu’elle était déjà à demi faite et que, depuis des siècles, tout tendait à l’égalité et à la centralisation; les dernières entraves des droits féodaux et de la royauté absolue parurent plus gênantes, parce qu’elles étaient les dernières.”⁶ Güzel, Devrim, 1789 yılında gerçekleşti çünkü, elle était déjà à demi faite, “zaten yarı yarıya yapılmıştı”, bunu ileri sürüyor, buradayız. Açıklık da var, önceki dönemlerde, l’état c’est moi, diyen on dördüncü yüzyılda

⁶ Alexis de Tocqueville, L’Ancien Régime et la Révolution, Paris, 1967, p. 34.

en çok, bütün güçler, daha çok eşitlik ve daha çok santralizasyon yolunda işliyordu ve Fransız Devrimi'nin yönü de budur. Tocqueville'in gördüğü devamlılık olmuştur.

Çok şaşırtıcıdır, aydınlanmacı aydınların bir kısmı, despot kralların bakanları oldular. Ve aydınlanmacı aydınların pek çoğu despot kralları desteklediler, "le despotisme éclairé" deyişi de buradan geliyor; bu anlatım olmadan, anlaşılması pek zordur. Standart bir anlatım olarak özetlemiş oluyorum.

* * *

Tabiatıyla Abdülhamit dönemini analiz etmek durumunda değilim, bütün modern okulların Hamit döneminde açıldığını ve çoğunun binalarının inşa edildiğini söylemekle yetiniyorum. Bunlar arasında Tıp Fakültesi olarak yapılan ve benim Haydarpaşa Lisesi iken yatılı halde okuduğum muhteşem yapı da var, öğrenci iken Hamit'in inşaatı bizzat kontrol ettiği ve pencereler için hep "daha yüksek, daha yüksek" dediği rivayetini duyardık. Pencereler çok yüksekti, oturur İstanbul'da güneşin batışını izlerdim, çok güzeldir ve galiba ben güneşin batışını daha çok seviyorum. Çocuktum.

* * *

Şunları not edebiliyorum, Doktor İshak Sükuti İttihat ve Terakki'nin ilk kurucularından birisi idi ve belgelidir, bir yerde, "Roma Sefareti'nde vazife kabul eden İshak Sükuti Bey" deniyor; muhalefeti ve devrimci işini bırakıp devlet hizmetine girdiğini görüyoruz. Ahmed Bedevi Kuran'ın bu belgelere dayanan çalışmasında bir yerde ara başlık "Ahmed Celaleddin Paşa ile Yapılan Müzakereler" idi ve müzakereler çok zaman yazılı sonuçlandılar. Bir anlaşma var, buna göre "bütün firariler affolunacak ve memlekete dönmek isteyenlere 150 frank talebe tahsisatı verilecekti" denmektedir.⁷ Burada adı geçen Ahmed Celaleddin Paşa için Hamit'in ser hafiyesi diyebiliriz; Avrupa'da dolaşmakta, tanınmış muhalifler ile buluşmakta, müzakereler yapmakta, anlaşmalara uygun olarak, Avrupa'da ve/veya İstanbul'da mühim görevlere atamaları yapılmaktadır. Jön Türk hareketinin finansmanı önemli ölçüde bu şekilde karşılanıyor; bir muhalif aydın öne çıkıyor, bir yüksek görev kabul ediyor, maaşı ile muhalefete katılanları besliyor, bunu biliyoruz. Sultan Hamid'i çok rahatsız edecek bir "dergi" çıkarıyorlar, Celaleddin Paşa'ya satıyorlar, "satmak" için çıkarılanlar var. Ali Kemal misli, muhalif-aydınları izleyip, Celaleddin Paşa'ya verdikleri jurnaller ile geçimini sağlayanlar da çoktur ve hepsi kayıtlıdır.

* * *

⁷ Ahmed Bedevi Kuran, Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele, İstanbul, 2012, ilk baskısı 1956, ss. 221-244.

Hiç küçüksemedim, bir “devrim yolu” da diyebiliriz, Fransız aydınlanmacı aydınlara, özü itibariyle benzemektedir. Hiç kuşku yok, bir “despot” idi, benim bilgime göre, sadece Doğan Avcıoğlu ve Yalçın Küçük, “modern” ve “yenilikçi” olduğunu yazdılar. Ve aynı zamanda olağanüstü vesveseli ve tabii pek korkaktı, korkaklığı daha sonradır. Mustafa Kemal’in yetişme döneminde modern, “Avrupai” bir prens, “sultan” demek istiyorum, olduğundan kuşku duymuyorum. “Model” bir İmparatordur, buraya gelmiş oluyorum.

* * *

Marx ve Engels’a ait “German Ideology” çalışmasından şunu aktarabiliyorum: “The ideas of the ruling class are in every epoch the ruling ideas, i.e. the class which is the ruling material force of society, is at the same time its ruling intellectual force.” Kısaca, yöneten sınıfların ideolojisinin, yöneten düşünceler olduğu ileri sürülüyor ve buradan maddi gücü yönetenlerin entelektüel gücü de yönettikleri sonucuna ulaşıyoruz. Materyalizmin en doğrudan ve kısa tarifidir, bunu anlatmayı deniyorum.

* * *

Ziya Gökalp’e bağladığımız Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak üçlüsü, hem Hamid ve hem de erken Cumhuriyet’i anlatmaktadır. Cumhuriyet’in büyük ve önemli yeniliği laisizm oldu; yalnız bunun çıkışı da sonradır. Aydınlanmacı despotizm döneminde ise bir muhalefet ile karşılaşılmamıştı; muhalefet, “demokratizasyon” ile ortaya çıktı ve bir sermaye çıkışıdır. Kapitalizm, dine dönüş ihtiyacındadır.

Geç Osmanlı Dönemi’nde hanedan, şahzade ve sultanlar ile elitler, erken Cumhuriyet’ten çok daha laiktiler. Ayrıca hanedan, sürülmelerine rağmen Atatürk’e ve Cumhuriyet’e hep sevgi duydular. Yönetimi, daha yetenekli olanlara devreden bir hava takındılar. İkna edicidir.

* * *

Lenin ve Rosa İki Marksist Düzeltici

Bir cenaze törenindeydik, bekliyorduk, uzun zamandır İstanbul’a gelmemiştim, Arif Damar da geldi, şimdi göçük, çok severdim, tanımakta güçlük çekeceğini tahmin ediyordum, öyle oldu, sonra birden tanıdı, bir tür heyecandı, bir masanın üzerine çıktı, bir nutuk attı, Müştak Erenus’u unuttuk, cenazesini bekliyoruz. Arif, büyük şairimiz, “51 Tevki-fatı” ile yatmıştı, komünistleri biliyor, ruhlarını seziyor, hep sapmadan korkarlar, “hep sapmadan korkarlar, marksizmin dışında düşmemek için ağızlarını açmazlar, Yalçın, tek o var, hep dışına çıkar ve hiç sapsamaz”, bunları söyledi. Kabul etmek gerek hem “marksist”, söylemi çe-

lişkilerle süslü, severiz ve hem de şairane, Arif'e yakışmaktadır. Ayrıca bize soru açmaktadır.

* * *

Aforizmalar

Ve Meraklar

En çok kendi aklımın çalışma sistemini merak ediyorum.

* * *

İçime döndüm, kendimi konuşurmayı deniyorum.

* * *

Akılcılık, kapitalizmin düşmanıdır.
Tekeliyet, aklın düşmanıdır ve dinselğin motorudur.

* * *

Kafka, Metamorfoz'u yazmakta geç kalmıştır.

* * *

Tekeller geliyorlar ve gelirken çok korktular.
Şimdi daha çok korkuyorlar ve şimdi yaşadıklarımız
sadece korkutmuş olacaklarımızın kefaretidir.

* * *

Marx ve tabii Engels'in modeli endojendir ve mükemmeldir; yalnız ekzojen hiçbir değişkeni yoktur. Bu, gerçekçilikten uzaklaşması ve işler bir sistem olamaması anlamındadır. Pek güzel, ancak açmak gerekiyordu ve daha sonra Keynes'in de yaptığı, klasik iktisat modelini açmak olmuştur, açarlar.

* * *

Adı uygundur, "Şto Delat", Lenin'in 1901 tarihli çalışmasıdır, "What is to be done" olarak biliyoruz ve biz "Ne Yapmalı" diyoruz. Sözü şudur: "We have said that there could not have been social-democratic consciousness among the workers. It would have to be brought from without." Şu anlama geliyor, modele göre, işçi olmak önemlidir ve fabrika işçisi olmak ise çözümü vermektedir. Çünkü sistem kendi içinde sosyalist üretmektedir, fabrika çalışmaktadır, emekçiler sosyalizme dönüyorlar. Lenin "hayal" diyor ve bilinç, from without, "dışardan" getirilmek zorundadır.

Burada spontaneity reddediliyor, a revolutionary youth armed with social-democratic theory and straining towards the workers, iki aşamalı bir açılımı var. Bir, önce devrimci gençlik sosyalist teori ile donatılacak ve iki,

sonra işçilere yönelecek; buna sistemin açılması diyoruz. Ve bugün söylemek kolay, o gün düşünmek dahi zordur.

* * *

Rosa Luxemburg, *The Accumulation of Capital*, 1913, çok daha açık ve doğrudan bir görüş ifade ediyor. Önce Marx'ı açıklıyor: "Admittedly, Marx dealt in detail with the process of appropriating non-capitalist means of production as well as with the transformation of the peasants into a capitalist proletariat." Güzel, Marx hem kapitalizmin kapitalist olmayan üretim alanlarını kendine geçirmesini, mal etmesini ve hem de köylülerin proleter oluşlarını ihmal etmedi ve bunları gayet ikna edici bir şekilde yazmıştır. Fakat Marx bunu yaparken sadece "genesis", bir doğuşu düşünüyordu, for Marx, these processes are incidental, illustrating merely the genesis of capital, its first appearance in the world, ve capital, istenirse "capitalism" de denebilir, bir kez doğuyor ve bundan sonrası pek kolaydır.

Marx üstelik İngiliz porletaryasının doğuşunu ele almıştı, ancak Rosa, that all this is treated solely with a view to so-called primitive accumulation, itiraz ediyor, Marx bütün bunları "primitive accumulation", ilkel akümülyasyon olarak yapıyor. Adı üzerinde, bir kez yapılır, sonra tulumba hep işlemektedir. Marx, bir ilkel akümülyasyondan sonra sistemi kapatmaktadır. Rosa, açmak zorundadır.

* * *

Bir parantez açıyorum, böylece Marx'ın kapitalizme olağanüstü güveninin dayanaklarına ulaşmış oluyoruz; benim bundan çok uzak durduğumu pek çok kez ifade etmiş bulunuyorum. Kapalı ve mükemmel bir model kurulmuştur ve işlemeyeceğini seziyordum. Lenin ve Rosa, bu kapalı modeli, en güçlü ve aynı anlama gelmek üzere, en zayıf yerlerinden kırdılar ve açtılar.

Rosa, it is an illusion to hope that capitalism will ever be content with the means of production which it can acquire by way of commodity exchange, bu kapalı modelin işleyebileceği düşüncesine "bir illüzyon" demektedir. Meta üretip meta mübadele etmekle kapitalizm kendi kendisini sürdüremez; sömürgelelere muhtaçtır. Her iki kapı açılınca, açılan kapılardan mücadeleçiler giriyorlar; içerde sınıf mücadelesi ve dışarıda emperyalizm ile anti-emperyalizm, böylece kapitalizme giydirilmiş olmaktadır. Modelin düzeltildiğini de söyleyebiliriz. Düzeltme, demek ki, yirminci yüzyılın başlarındadır.

* * *

Peki, "kapıları kırdılar", güzel, anlayabiliyoruz, nasıl "marksist" kaldılar; mühim bir sorudur ve cevabını, teoride değil pratikte arıyoruz ve tabii buluyoruz. Hem güven ve hem kalmak, pratiktir, tekrarlamış oluyorum.

Weydemeyer'e, 5 Mart 1852 tarihli mektuba bakabiliyoruz; "as to myself, no credit is due to me for discovering the existence of classes in modern society or the struggle between them, Marx, sınıfları ve aralarındaki mücadelenin kaçınılmazlığını "ben bulmadım" demektedir, vardılar. Buldukları ise şunlardır: 1) that the existence of classes is merely linked to particular historical phrases in the development of prduction, 2) that class struggle necessarily leads to the dictatorship of proletariat, 3) that this dictatorship itself only constitutes the transition to the abolition of all classes and to a classless society. Hep biliyoruz, a) sınıflar tarihseldirler, b) savaşlar ve proletarya diktatoryası kaçınılmazdır ve c) buradan sınıfsız topluma ulaşılmaktadır. Başka bir söyleyişle, marksist, sınıfsız toplumu hedef alan ve bunun için mücadele eden adamdır. Rosa ve Lenin, birbirlerini pek de beğenmiyorlardı, sınıfsız toplum için savaşlar ve hep "marksist" kaldılar.

R. Luxemburg (1913)

Capitalism
(Primitive accumulation)

A-0) A marxist critic of Marx.

It is an illusion to hope that capitalism will ever be content with the means of production which it can acquire by way of commodity exchange. p. 370.

A-1) Rosa Luxemburg, neglected by marxist and academic economists alike p.13 (Joan Robinson).

A-2) On the purely analytical plane, her affinity seems to be with Hobson rather than Keynes. p. 21 (Robinson).

A-3) ... advances her central thesis - that it is the invasion of primitive economies by capitalism which keeps the system alive. p. 26 (Robinson)

B-1) Yet we must bear in mind that all this is treated solely with a view of so-called primitive accumulation. p. 564.

B-2) For Marx, these processes are incidental, illustrating merely the genesis of capital, its first appearance in the world; they are, as it were, travails by which the capitalist mode of production emerges from a feudal society. p. 364-365

B-3) As soon as he comes to analyse the capitalist process of production and circulation, he reaffirms the universal and exclusive domination of capitalist production. p. 365.

B-3) Yet if the countries of those branches of production are predominantly non-capitalist, capital will endeavour to establish domination over these countries and societies. p. 365.

B-4) And in fact, primitive conditions allow of a greater drive and of far more ruthless measures than could be tolerated under purely capitalist social conditions. p. 365.

B-5) The external market is the non-capitalist social environment which absorbs the products of capitalism and supplies producer goods and labour power for capitalist production. p. 366.

C-0) The accumulation of capital, seen as an historical process, employs force as a permanent weapon. p. 371.

Rosa Luxemburg

Yet we must bear in mind that all this is treated solely with a view to so-called primitive accumulation. For Marx, these processes are incidental, illustrating merely the genesis of capital, its first appearance in the world; they are, as it were, travails by which the capitalist mode of production emerges from a feudal society. p. 364-365.

Lenin /SW-1

What is to be done

Socialist conscious
(from without)

A Evolutionary Youth

A-1) We have said that there could not have been Social-Democratic consciousness among the workers. It would have to be brought to them from without. p. 143.

B-1) The theory of socialism, however, grew out of the philosophic, historical, and economic theories elaborated by educated representatives of the propertied classes, by intellectuals. p. 143.

C-1) Political consciousness was completely overwhelmed by spontaneity - p. 148.

D-1) Hence, we had both the spontaneous awakening of the working masses... p. 144.

D-2) a revolutionary youth, armed with Social-Democratic theory and straining towards the workers. p. 144.

* * *

Ordu'nun Eylülüzmi Erbakan'ın Hapsiyle Daha Dinsel Düzene

Yüksek Komutanlığın Cumhuriyet'i kurduğu önermesi tartışmalıdır. Ancak çökerttiği önermesi tartışmasızdır.

* * *

Bizim tarihimizde 'iç savaş' resmen yasaktır; ancak ben üç iç savaş ilan etmiş durumdayım. 1806-1826, 1906-1926, benim ilan ile kısmen yazdığım iç savaşlar oldular; birincisinden "Tanzimat Reformasyonu", ikincisinden "Cumhuriyet" İdaresi'nin çıktığını söyleyebiliyoruz. Üçüncüsü için ise

1966-1996, bir "Cumhuriyet" Savaşı diyebiliriz, ancak pek çok tereddüt içindeyim, başladığı tarihten kuşku duymuyorum fakat bittiğini netlikle ilan edemiyorum. Bu iç savaşın, bir "cumhuriyet savaşı" olduğunda hiç kuşku duymuyorum. Kuşku, bitip bitmediği ve bittiyse bitiş tarihi üzerinedir. Zorluk, hâlâ yaşamamızdan ve güncel'de tarih düşmanın doğasından kaynaklanıyor.

* * *

Bunları ne zaman düştüğümü bilmiyorum. Ancak Aforizmalar'dan alındığına göre, baskısı 2008, herhalde Ergenekon Savaşları'ndan çok öncedir, formülasyonunda "1966-1996" okuyoruz, düşüş tarihi herhalde 90'lı yılların ikinci yarısıdır. Tabii abartılmamalı, Cumhuriyet'e karşı çok şiddetli hücumu aklımdan hiç çıkarmıyordum. 1979 ve 1980 tarihinde "asker gelecek, Erbakan'ı hapse atacak ve hiç görülmemiş yoğunlukta bir dinsel düzen kuracak" tespiti de işte bunun sonucudur.⁸ Kuşkusuz, başkalarını ve bizleri de hapse koyacak asker ile Erbakan'ı yan yana koymam bir yazım türüdür, zıtların çekiciliğinden yararlanmak istediğimi hatırlıyorum. Artık subayların ve tabii en başta yüksek komutanların Kemalist ve modernist olmadıklarını ve egemen sınıfın ideolojisi ile bakışının esiri olduklarını görüyordum ve göstermek istiyordum. Gösterebildiğimi biliyorum. Önce manyaklık dediler. Sonra pek şaşırdılar, duyuyordum.

* * *

Marx'ın Capital'de, burada yok ve sanıyorum üçüncü ciltte, bir tespiti var, appearance ile essence, görünüş ile öz, aynı olsaydı, bilim olmazdı şeklinde; herhalde materyalizm ve buradan gerçekçilik, bu olmalıdır. Görünüş beni hiç heyecanlandırmadı ve her yerde bir dere, ağaçlar ve dökülmüş yapraklar arasında bir pınar duysam, görmekten öncedir, heyecanlanırım; ve öz'ün, essence, hep de-

⁸ Aslını koruyarak tarihsel-diyalektik formülasyonu ile düzenlenmiş halini başka bir çalışmamdan almak istiyorum. 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 Darbelerini bir arada görebiliyoruz; benimki ikincisi için bir haberdi ve ikinci bir eksik tamamlamadır.

"Bu üçüncü yolu şöyle formüle etmek de mümkün: 12 Mart, tabii 1971 Darbesi demek istiyorum, Süleyman Demirel'i başbakanlıktan indirdi. Fakat esas olarak Süleyman Demirel'in politikalarını uyguladığı, daha hızlı bir şekilde tatbik ettiği kesindir."

"Demirel'in bütün rakiplerini, politika sahnesinden sildi. Türkiye İşçi Partisi'ni kapattı, İnönü'yü tarihin derinliklerine gönderdi. Necmettin Erbakan'ın partisini kapatıp, kendisini İşvîçre'de ikamete raptetti."

"Şimdi çok daha kapsamlı bir askeri müdahalenin bunun tersini yapması mümkün görünüyor. Tersî şu, Erbakan'ı Türkiye'nin siyasi sahnesinden silip Erbakan'ın temsil ettiği islamcı-dinsel politikayı daha yoğun biçimde uygulamak."

Yalçın Küçük, Haberci, İstanbul, 2010, s. 95.

Görülüyor, niyetlere değil yapılanlara bakıyorum ve ekliyorum.

rinde olduğunu düşünürüm. Bunun anlamı, özü, doğruluğu ve güzel'i bulmanın zahmetli olduğu ve derine inmeyi gerektirdiğidir.

Engels'in analize başlamadan önce belli bir miktar madde toplama ve gözlem yapma işareti burada yerini buluyor. Öyle yaptım; ekonomi nereye gidiyor ya da "nereye gidiyoruz", bu başlıklı kapsamlı bir araştırma yaptım, 1979 sonu ve 1980 başı ve çok enterasan, 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi'ni altı ay kadar önce dergi yazısı ve iki hafta evvelinde de kitap halinde yayımladım. Kitabın arka kapağında, burada mevcut değil, Silahlı Kuvvetler'in müdahale edeceğini haber veriyordum. Güzel, bilim adamı mı, kendisini materyalist sanan mı, her zaman kendisini sınamalı ve test etmelidir; bu kadar erken olacağını tahmin etmiyordum.⁹ Yanıldığımı itiraf ediyorum ve bir açıdan da seviyorum. İnsan yanılmalıdır.

* * *

Önyargısı olmayan bilim adamı olmadığını ve olamayacağını düşünenlerdedim ve önyargı bir araştırmacı için bir değil, daha çok madde ve güçlem anlamındadır. Bunu, bu teoremin tamamen bir yıllık bir araştırmanın sonucu olduğunu düşünmenin çok yanıltıcı olacağı yönünde bir uyarı maksadı ile yazıyorum. a) Bir iç savaş içinde olduğumuzu düşünüyordum. İç savaşlar, müdahale, devrim ya da karşıdevrimler ile sonuçlanıyorlar. b) Bu iç savaşın içinde idim, taraf idim, ancak her gün daha çok güçsüzleştiğimizi biliyordum. c) Çok güçlü taraf var ama bunlar için "kavga var, hedef yoktur" diyordum, acıdır. Şöyle de söylenebilir, 1970 sonbaharı itibarı ile iki düzen savaşıyordu, bu aşıkardır. d) Benim de içinde olduğum taraf, birinin mutlaka hakim ve iktidar olacağını görüyordu. Ama gücümüz yoktu; hedefimiz ve bilincimiz vardı, pek güçsüzdük. Buna mukabil, e) savaşan güç ve fedakarlıklarla ileri atılan taraf ise bir demokrasi modeli peşindeydi; bunun mevcut olanın reformasyonu ile yapılabileceğine inanıyorlardı ve imkansız olduğunu görmüyorlardı. Ben görüyordum. Bir ölçüde Owen ve Fourier'nin çocuklarıdır. Marx bu hallere çocuk değil, çocuksu, childish, demektedir.

Güzel, iktidarı elinde tutanlar ise, f) adını bilmeseler de, bir "tekeliyet" düzeni istiyorlardı ve "demokrasi" bunlar için artık sadece dekordur. Bütün bunları hiçbir zaman bu açıklıkta, çok uzakta olsa da, "görüyordum" diyemem ve öyley-

⁹ Washington'da, hükümet mahfilinde etkili, büyük stratej bilinen Wohlstetter'in Humeyni İhtilali'nden hemen sonra, 1979'un ikinci yarısı olabilir, Türkiye'de olduğunu, tabiatıyla biliyordum. Wohlstetter'in İran'a cevap vermek istediğini ve acele davrandığını düşünebilir. Genelkurmay Başkanı Evren çok uysal bir partner'dir.

Öte yandan 1977 yılında İsrail'de, kurucu laik ve "sosyalist" parti bir daha gelmemek üzere iktidardan uzaklaştı ve yerine Yahudi şeriatına bağlı Likud geldi, hala iktidardadır.

1978'de Polonyalı kardinal Jean Paul II papa oldu, şeriatçı bir katolik diyebiliriz, Batı'da Lumière "Aydınlanma" modeline savaş açtı ve arkasından, 1979 yılında Humeyni, ortodoks şia'ya dayanan islam cumhuriyetini kurdu. Eylülizm ile, 1980, Ortadoğu'nun laik dönemi kapanmış olmaktadır. Bunu şimdi ve tabii, materyalizm'in lehine olarak yazıyorum.

se seziyordum. Dolayısıyla burada benim lehime kalan tek nokta, teorem’i çok açıklıkla ve deyim uygunsuz, cüretle yazmamdır. Ancak bunu sıklıkla yapıyorum.

Kitaptan 289 numaralı aforizmayı buraya alıyorum, tarihini bilmiyorum, 1996 tarihinden önce ve 1966 tarihinden sonradır, ne zaman, yavaş yavaş biçimlenmiş olması doğaldır ancak 1980 yılında oldukça nettir, diyebilirim.

“Bizim tarihimizde ‘iç savaş’ resmen yasaktır; ancak ben üç iç savaş ilan etmiş durumdayım, 1806-1826, 1906-1926 benim ilan ve kısmen yazdığım iç savaşlar oldular; birincisinden ‘Tanzimat Reformasyonu’, ikincisinden ‘Cumhuriyet’ İdaresinin çıktığını söyleyebiliyoruz. Üçüncüsü için ise, 1966-1996, bir ‘Cumhuriyet’ Savaşı diyebiliriz ancak pek çok tereddüt içindeyim, başladığı tarihten kuşku duymuyorum, fakat bittiğini netlikle ilan edemiyorum. Bu iç savaşın bir ‘Cumhuriyet’ Savaşı olduğundan kuşku duymuyorum. Kuşku, bitip bitmediği ve bittiye bitiş tarihi üzerinedir.”

Peki, neden 1966, doğrudan “iç savaş”tarifinden çıkıyor, devlet bir şekilde ikileşiyor ve birisi diğeri üzerinde mutlak egemenlik kuramıyor. 1970 yılında Başbakan Demirel Ortadoğu Teknik Üniversitesine, polis rektörlükten “izinsiz” girememesini, bir zapt ihtiyacı olarak ifade ediyordu. Bir savaş oldu, 5 Mart 1971 olabilir, oradaydım, zapt ettiler.

Silivri’de polis şefi Adil Serdar Saçan suçlanıyordu, tutukluydu, sonra tutuklu olarak savunma yaparken her eylemi amirlerinin yazılı emri ile gerçekleştirdiğini gösterebildi. Yargıtay’da başsavcı İlhan Cihaner tutuklu yargılanıyordu, suçlandığı her işi Vali’nin emri ile yaptığını ispat etti. Her ikisini de, birini tutuklu ve diğeri tutuksuz olarak izledim; bir devlet diğeri yargılıyordu ve henüz tam egemenlik kurulamamıştı. Buna iç savaş hali diyoruz.

* * *

Yargılandığım mahkemede, İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesi olabilir, tutuklu değil tutsak olduğumu ileri sürüyordum ve hepsinin tek mahkeme olduklarını ekliyordum. 9 Ekim 2013 tarihinde, Yargıtay’da açıklanan “Balyoz” denilen davanın sonuçlarının, içeride ve dışarıda “yargı kararları” olarak kabul edildiler. Böylece hapiste kalanların “tutuklu değil tutsak” oldukları pek büyük bir açıklıkla söylenmiş oldu ve kabul edilmiştir. Demek ki tutsaktırlar ve iç savaş halidir. Esirdirler.

İç savaş hallerine, istikrarsız, unstable, denge hali diyoruz. Taraflardan birisi egemen olacaktır ve biliyoruz. Güzel, devleti eline geçirenler güçlü taraftır, egemendirler, ancak mutlak egemen değiller ve iç savaşta yaşıyoruz.

Bunları esir halimle yaşıyorum.

* * *

Üçüncü İç Savaş’ın başlangıcı olarak büyük gazeteci, “Kurucu Meclis” üyesi, düzen muhalifi İlhami Soysal’ın Ankara merkezinde, Meclis önünde, gündüz kaldırılması, darp edilmesi, o zamanlar şehir dışı olan bir köye atılmasını seçmişim,

1966 yılıdır. Soysal, o tarihlerde büyük bir gazete olarak bilinen Akşam gazetesi Ankara Temsilcisi ve fıkra yazarı idi. Hükümeti ve Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'ı eleştiriyordu ve iktidar bu eleştirilere dayanamıyordu, fiili güç kullanmayı tercih etti. İzleyen gelişmeler, kaba güce başvurmanın bir iç savaş başlangıcı olduğunu doğrulamıştır. Çok kısa söz etmek zorundayım.

Aslında, 1965 milletvekili seçimi iç savaş tohumları ile birlikte sonuçlanmıştı; Demirel'in başkanlığında Adalet Partisi ezici bir çoğunlukla iktidarı aldı, Cehepe muhalefettydi ancak Türkiye İşçi Partisi de 15 milletvekili çıkarmış ve Meclis'te grup kurmuştu, hatırlatıyorum. Peki ne anlama geliyor, Meclis içi ve dışı sosyalist muhalefet çok büyük çoğunluğa sahip iktidar partisini o zamanlar tekrarlanan ve şimdi tarih olmuş sözlerle "bunalmış" ve hatta "çalışamaz" hale getirmiştir. Bu, mühendis olan pratik Başbakan Demirel'i çare aramaya zorluyor ve birini biliyoruz.

* * *

Soğuk Savaş dönemindeydik, Türkiye Washington'ın en uysal müttefikiydi, o kadar öyle ki, Süleyman Demirel'e Türkiye'de "Morrison Süleyman" deniyordu ve 1967 yılında ansızın Moskova'ya gitti ve çok önemli ticaret ve yatırım anlaşmaları ile döndü. Pek şaşırtıcıdır. Pek güzel, yalnız aynı zamanda Türkiye İşçi Partisi'nin yazgısı üzerine bir sözleşme yapıldığı da artık biliyoruz.¹⁰ Gelişmeler bunu gösteriyor, ilk sosyalist parti içinden ve dışından sert ve çöktürücü bir muhalefet ile karşılaştı, Parti ve "sosyalizm" büyük bir itibar kaybına uğradı ki, istenen budur. Hepsisi bir yıl sonra ve bir yıl içindedir.

* * *

¹⁰ Türkiye İşçi Partisi ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi birbirine saygılı ancak pek soğuktular. TİP, "millici", dış politikada Moskova'nın değil, kendi gündemini izliyordu. Moskova, Baasçı bir devrim beklediği Doğan Avcıoğlu hareketini önemsiyordu. Ayrıca yurt dışında Türkiye Komünist Partisi vardı ve bunu elinde tutuyordu. TİP'ten vazgeçmenin bir maliyeti yoktu, kolay vazgeçtiler. Yoktu ve yok ettiler.

TİP'e en büyük muhalefeti şimdi İşçi Partisi olarak kendilerini sürdüren ve o günlerde "Maocular" tabir edilen hareket yapıyordu, acımasızca saldırdılar. TİP'liler "sosyalist devrim" istiyorlardı, Maocular "milli demokratik devrim" peşindeydi; bu, sosyalizan bir edebiyat ile süslenmiş Avcıoğlu programına yakındır ve bu görüşte olanlar çoktular, katıldılar, fakat en etkilisinin Maocular olduğunu biliyoruz. Aman vermediler. Başarılıdırlar.

Maocuların en entelektüel takımı, çok büyük kısmı diyebiliriz, zaman içinde ayrıldılar ve basında, ayrıca üniversitelerde çok önemli yerlere geldiler. Maoculuğun bu beyin takımı, mücadelelerini Akepe'yi ve dinciliği destekleyerek sürdürüyorlar, Cumhuriyeti savunanları hoş karşılamıyorlar, sosyalizme karşı durdular ve pek kötilediler.

Bunlar, TİP yıkımında pek önemli rol oynayanların büyük kısmı, yakında "Aydınlık'tan Ayrılanlar" adıyla yayımlanan bir kitapta görüşlerini açıkladılar. İşçi Partisi görmezlikten gelebilirdi; rahatsız oldular ve daha doğrusu, gösterdiler. Kitabı henüz görmedim, bir fiktim yoktur, umuyorum, neden ve nasıl yıkıcı oldular, anlatırlar. Görürüz.

Bu on yıla, 1961-1971, "Harika On Yıl" diyorum, her açıdan muhteşemdir. Sık sık tekrarladığım bir formülasyonum var, "Başlarında demokratik bir anayasa ihtiyaç ve evlerde buzdolabı lükstü ve sonunda anayasa lüks ve evlerde buzdolabı normal ihtiyaç oldu"; eğer çözüm bulunmazsa bu formülasyonda bir iç savaş saklıdır. Saklayarak düşündüğümü ve yazdığımı biliyorum. Tabii, hatırlıyorum.

Şunları sıralayabiliriz, "planlı döneme" girmiştik, a) ekonomiye plan disiplini geldi ve b) yatırım yapabilmek için milli tasarruf oranı hızla yükseltildi ve vergi veren bir "millet" oluyorduk. c) ellili yıllarda varolan topraklar tarıma açılmıştı ve Amerika'nın sağlam destekçisi olmanın karşılığında Amerikan yardımı alıyorduk ve döviz sıkıntısı olmadı ve bu şahane dönemde umulmadık bir şekilde işçi dövizini yağdı, yabancı para sıkıntısı çekmiyorduk. İthal ikamesine dayalı, göz kamaştırıcı bir sanayileşme ve kalkınma gördük.

* * *

Bir marxian formülasyon yapabilir miyim, "işçiler kazandıklarını harcarlar ve kapitalistler harcadıklarını kazanırlar", bunun anlamı "ithal ikamesi" adını verdiğimiz, sanayileşme yoluyla imal ettiğimiz buzdolabı, çamaşır makinesi, fırınlar için alıcı bulmak üzere yüksek ücret ve maaş sistemi uygulamak zorundaydık. Öyle de yaptık, modern işçi sınıfımız ortaya çıktı, çok güçlü sendikalara sahip olduk, otomobil ve yazlıkta evler edinmiş memur tabakası ile karşılaştık. Başka bir Türkiye'dir.

* * *

Eski bir başka formülasyonu tekrarlamak istiyorum, gelişmiş bir ekonomik temel kurmadan ihracata açılmak, köleliğe davetiye çıkarmaktır ve bu serbest ticaret yoluyla olacaksa, emekçiler için kölelik pek hızlı ve mutlaktır. Ve henüz Şahane On Yıl daha bitmeden, işverenler düşük ücret sistemini uygulamak istediler ve karşılığını aldılar.

* * *

Tarihimizde, "15-16 Haziran Olayları" deniyor, bu iki günde İstanbul'da, İstanbul proletaryası kontrolü eline geçirdi, bu iki gün için "İşçilerin İstanbul'u" diyebiliriz. İşçi sınıfı ve İstanbul proletaryası varlıklarını ispatladılar. Şaşırtıcı ölçüde disiplin içinde hareket ettiler.

* * *

Materyalist ya da marksist demek mümkündür ve itirazım yoktur, bir başka formülasyon sunmak istiyorum. Şöyle söyleyebilirim, öyle bir durumda "iktidar alınmıyorsa, alınacak olan darbedir", matematik bir kesinlikle görebiliyorum. Ve materyalizmin mazeret kabul etmediğini ekleyebiliyorum ki, eksik tamamlamaktadır.

* * *

15/16 Haziran + Sosyalist Parti = Sosyalist İktidar.

15/16 Haziran – Sosyalist Parti = Faşist Darbe

* * *

Materyalist mi, düşünceleri ile yaşayan adamdır. Düşüncelerinin eylemcisidir.

* * *

Sovyetoloji araştırmaları için gittiğim İngiltere’den 1970 yaz aylarında dönmüştüm, hemen Doğan Avcıoğlu’na gittim; büyüğümdür, bana söylediğine göre, beni yetiştirendir. “Yapma Doğan, tutamazsın” dediğimi hatırlıyorum, aktarmış durumdayım. Sanki “Doğan Avcıoğlu Devrimi” kapıdaydı ve Avcıoğlu pek rahatsız oldu, çok kibardı, “sen de git İşçi Partisi...”; sosyalist partiler, o sırada küçümseनेcek hallediler ve Avcıoğlu haklıdır. Ama ben de düşündüklerimin dışında çıkamıyordum ve çıkamıyorum.

Şöyle pekiştirebiliriz, Menşeviklerin doktriner ve Lenin’in zaman zaman polemik olarak ileri sürdükleri ve savundukları “ekonomistler” artık yokturlar. Ancak düşünce “madde” halinde içimizdedir ve dışına çıkmaya izin vermemektedir. Eklemek gerek, azdırlar, ama bu tür insanlar hâlâ vardır. Esirler arasında idare ediyorlar.

Ve ben Behice Boran ile birlikte “faşizme hayır” kampanyası açtık ve yaptık. Tabii başkaları da vardı, biz değil, gençlerimiz duvarları “faşizme hayır” afişleri ile süslediler. Herkes sol kemalist bir iktidar bekliyordu ve ben gelenin faşizm olduğunu görüyordum ve söylüyordum. Hoş olmayan bir durumdur, ancak 12 Mart 1971 tarihinde gelen, tahminlerimizde de kötü çıktı, daha kötüdür. Kötü, faşizmdir.

* * *

Darbe açıklanır açıklanmaz, Doğan Avcıoğlu ile buluştum. Sonra tutuklandı, Yıldırım Bölge’de ziyaretine gittim, bu bil yoldur. Büyüğümdür, hep Marksist ve her zaman devrimcidir. Oğlumuzun adını “Devrim” koymuştu ve adı yaşamaktadır.

* * *

Açlık ve ölüm bellek silicidir. Düşük ücret ve işsizlik ile açlığı öğün yaptılar.

Ve önce cinayetler ve sonra idamlar ile ölümü günlük hale soktular.

Doğru düzen değiştiriyorlardı, bellek silmek ve cahilleştirmek için esastır. Sonuna geliyorum.

* * *

Rand Corporation uzmanları, Doktor Rabasa ve Larrabee, “Islamization from above”, tepeden inme islamlaştırma dediler ve Ordu’nun marifetidir. Eylülist darbe ile ülkede islamın altın çağına girdik, Genelkurmay’da Daire Başkanları, yayınlarında islamın disiplin ve ayrıca en ucuz elde edilen disiplin olduğunu yazdılar. Sadece imamlara giysi devrimi önerdiler, daha modern görünmelerini gerekli saydılar, kemalizme bağlılıkları var.

Faşizmin, Türkiye'ye ancak islamla geleceğini, kağıt üstüne, ilk kez 1975 ve 1976 yıllarında düştüm, Cumhuriyet Gazetesi'nin büyük gazete olduğu tarihlerdedik ve Cumhuriyet'te yazıyordum. Teknolojisi yüksek olmayan ve kişi başına işgücü verimi düşük bir ülkede, nasyonalizm ve nasyonal görkem ile faşist yaratmak ve sürdürmek imkansızdır, böyle düşünüyordum. Daha yüksek bir "opium", Marx ve nevrose/illusion, Freud, yüksek dozda ihtiyaç vardır. Bunu görüyor ve açıkça yazıyordum.

* * *

Madde önemlidir ve eylülist darbeden sonra "yirminci yüzyılın ortaçağı" kavramını keşfettim¹¹, korktuğumu kabul ediyorum, önümde ve dünyada söyleyen yoktu ve tabiatıyla Marx'ta imkansızdır. Marx düşüncesinin en temel kavramı olan "ilerleme" ve en önemli şeması sayılan aşamalar, stages, buna izin vermemektedir. Ama madde beni zorluyordu, maddeyi analiz etmek durumundayız. Maddeci düşüncededeyiz. Ortaçağ'da a) din egemendir, b) parçalılık temel modeldir, c) ticaret ekonomi demektir. Bunları sistematize edebiliyordum. d) Çocuk emeği çok kullanılmaktadır, e) tekstil artık bir çocuk sektörüdür. Burada duruyorum.

Şunu aktarıyorum, "Ortaçağ tarihçileri pek şaşmışlar; Ortaçağ bir yeteneksizler yönetimidir". Peki neden, cevabı var: "Parçalı, taşralı, kentlerin tekrar köye çevrildiği, 'inanyorum öyleyse doğrudur' ilkesinin yönetim dogması olduğu bir dönemde yönetebilmek için yeteneksiz olmak gerekmektedir." Pek güzel, "yönetilenler ve yönetenler birbirine benziyorlar" ve yine "hepsi bu kadar" diyoruz.

* * *

Livy History of Rome

Numa'nın İcadı: Roma'yı Yönetmek İçin Bir Din

After forming treaties of alliance with all his neighbours and closing the temple of Janus, Numa turned his attention to domestic matters. The removal of all danger from without would induce his subjects to luxuriate in idleness, as they would be no longer restrained by the fear of an enemy or by military discipline. To prevent this, he strove to inculcate in their minds the fear of the gods, regarding this as the most powerful influence which could act upon an uncivilised and, in those ages, a barbarous people. But, as this would fail to make a deep impression without

¹¹ Y. Küçük, Quo Vadimus - Nereye Gidiyoruz, İstanbul, 1985, s. 309 ve sonrası.

some claim to supernatural wisdom, he pretended that he had nocturnal interviews with the nymph Egeria: that it was on her advice that he was instituting the ritual most acceptable to the gods and appointing for each deity his own special priests.

* * *

Hobbes
Leviathan

Numa Egeria
Muhammed Kutsal Ruhla Konuşuyorken

Bu nedenle tek amaçları halkı itaat ve barış içinde tutmak olan pagan devletlerinin ilk kurucuları ve yasa koyucuları, her yerde ilkin, insanlarda, dinle ilgili olarak koydukları hükümlerinin kendi icatlarından değil, bir tanının veya başka bir ruhun buyruklarından kaynaklandığı veya kendilerinin ölümlerinin üzerinde bir nitelikte oldukları imanını oluşturmaya gayret etmişlerdir, ki böylece koydukları yasaların daha kolayca kabul edilebilmesini amaçlamışlardır.

İşte bu nedenle, Numa Pompilius, Romalılar arasında ihdas ettiği ayinleri Egeria adlı nemften aldığı iddia etmiştir.

Peru krallığının ilk hükümdarı ve kurucusu, kendisi ve karısının Güneş'in çocukları olduğunu iddia etmiş.

Muhammed ise yeni dinini kurmak için güvercin kılığındaki Kutsal Ruh ile konuştuğunu iddia etmiştir.

* * *

Machiavelli
The Discours

Numa, Din Kurduğu İçin
Roma'nın Kurucusu Romulus'tan Büyüktür

The Romans of his day, (Numa's days. Y.K.) were completely wild, not domesticated; he wanted to train them to live a sociable life and to practice the arts of peace. So he turned to religion because it is essential for the maintenance of a civilized way of life, and he founded a religion such that for many centuries there was more fear of God in Rome than there has ever been anywhere else.

* * *

Anyone who reads The History of Rome with care will recognise how wonderful religion was when it came to commanding armies, to inspiring

the populace, to keeping men on the straight and narrow, to making criminals ashamed of themselves.

So that if one had to debate to which ruler Rome owed more, to Romulus or to Numa, I rather think that Numa would come in first.

* * *

Livius

Savaşlar bitmişti, anlaşmalar yapılmıştı, Romalıların hiç korkusu kalmadı ve Numa bir din icat etti ve Romalıların akıllarına Allah korkusunu soktu. Bu, o çağlarda, medeniyet görmemiş ve barbarları, etkilemenin en güçlü yoludur.

Ancak, doğaüstü olan bir varlık ile bağ yoksa, bu din pek sayılmıyor, bu nedenle Numa geceleri, Egeria adlı bir nemf ile görüştüğünü ve ayinleri, kararları oradan aldığını söylemeye başladı. Dinlerin kuruluşunda doğaüstü varlıklar ile konuşmak ve vahiy almak esastır.

* * *

Machiavelli

Numa, Romalılar evcilleşmemiş ve tamamen vahşi oldukları için din icat etti ve Romalılar'ın aklına ve kalbine Allah korkusu yerleştirdi. Romalılar o tarihe kadar Allah'tan hiç bu kadar korkmamışlardı. Korkmayı öğrendiler.

Din Orduları yönetmede, halka ilham vermede, canilerin yaptıklarından utanmalarını sağlamada çok önemlidir. Dinle Roma, barışı bulmuştur.

Peki, bana, Roma'nın kurucusu Romulus mu, yoksa Romalılar için bir din icat eden Numa mı büyüktür, bu soruyu sorarsanız, Numa birincidir, derim. Machiavelli'nin görüşü budur.

History

1- Livy, The History Of Rome, Vol. 1, London, 1937, p. 23.

Livy'nin doğumu, tahminen, M.O. 59.

2- Thomas Hobbes, Leviathan, S. Sim çevirisi, İstanbul, 1995, s. 88.

3- Machiavelli, Selected Political Writings, Indianapolis, 1994, içinde, p. 114.

* * *

Burada bitiriyorum.